

19.1.2024

Kainuun tilanne- ja kehityskuva

Maakuntien ja valtioneuvoston välillä käytävien yhteisten aluekehittämisen keskustelujen tietopohjaksi on laadittu Kainuun tilanne- ja kehityskuva, joka on osa maakuntien ja valtioneuvoston välistä vuoropuhelua aluekehittämisessä. Tämän tilanne- ja kehityskuvatekstin lopussa on esitetty tilastotaulukko kehitystrendeineen (**liite 1**).

Kainuun aluekehityksen **pullonkaulat ovat osaavan työvoiman saatavuus, saavutettavuus sekä uusien investointien saaminen**. Kainuun aluetaloudessa, yritysdynamiikassa, työpaikkakehityksessä ja työllisyydessä on ollut erittäin vahva positiivinen kehitys vuodesta 2015 saakka. Samaan aikaan trendinomainen väestön väheneminen on jatkunut viimeaikaisista muuttovoitoista huolimatta. Maahanmuuton määrä on kasvanut syntyvyyttä korkeammaksi. Kainuun työttömyysaste on matala, työttömien määrä on laskenut ja uusia avoimia työpaikkoja on tarjolla runsaasti. Kääntöpuolena ovat yritysten rekrytointiongelmat.

Alueellinen saavutettavuus on taattava huolehtimalla kattavasti liikenneinfrastruktuurilla Kainuussa ja koko Itä-Suomessa, myös syrjäisillä ja harvaanasutuilla alueilla. Saavutettavuus vaatii tietoliikenneyhteyksien sekä perinteisen liikenneinfrastruktuurin ylläpitoa ja kehittämistä sekä uusien innovatiivisten ratkaisujen kehittämistä. Saavutettavuudessa tulee toteutua **kolmen tunnin saavutettavuustavoite** pääkaupunkiin, joka saavutetaan elinkeinoelämän ja matkailun tarpeisiin vain riittävän lentoliikenteen avulla.

Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vaikutukset Kainuulle **rajamaakuntana** ovat suuria. Venäjäyhteistyö on loppunut ja yhteistyön suunta on lännessä ja Euroopassa. Koko Itä-Suomen merkitys on kasvanut vahvasti geopoliittisesti sekä kehittämis- ja turvallisuuskysymyksenä. NATO-jäsenyyden myötä saavutettavuuden ja huoltovarmuuden turvaaminen, omavaraisuuden lisääminen (energia, mineraalit, materiaalit ja ruoka) ja alueen aktiivinen kehittäminen nousevat yhä tärkeämpään rooliin ja vaativat panostuksia. Nato tarjoaa niihin myös uusia mahdollisuuksia. Huoltovarmuus ja energiariittävyys voidaan toteuttaa vihreän siirtymän investointeja vauhdittamalla. Kainuu ja koko pohjoinen ja itäinen Suomi voivat lisätä Suomen turvallisuutta ja huoltovarmuutta, kun turvataan koko alueen saavutettavuus, osaavan työvoiman saatavuus ja varmistetaan tuotannolliset investoinnit.

1. Väestökehitys

Muuttovoiton kasvattaminen, uusien investointien, työpaikkojen ja työntekijöiden, opiskelijoiden ja asukkaiden sekä matkailijoiden ja monipaikkaisten vapaa-ajan viettäjien ja etätyöntekijöiden saaminen maakuntaan on kriittistä, jotta verotulot sekä kulutuskysyntä lisääntyisivät. Työhön johtavan maahanmuuton kasvattaminen on ehdottoman tärkeää. Luonnollinen väestönlisäys tulee pysymään negatiivisena vielä useita vuosia, mutta viiden vuoden päästä väestökehityksen tilanne nähdään parempana erityisesti kasvaneen maahanmuuton, mutta myös kasvavan kotimaan muuton ansiosta.

Kainuu nähdään yhä vetovoimaisempana maakuntana. Koronapandemian myötä alkanut maallemuuton trendi näkyy Kainuussakin ja on hidastanut poismuuttoa. Pitkään jatkunut muuttotappio on kääntynyt parin viime vuoden aikana **muuttovoitoksi**. Vuonna 2022 Kainuu sai muuttovoittoa 19 henkilöä ja Sotkamon väkiluku kasvoi. Kotimaan muutto oli tappiollista, mutta nettomaahanmuutto oli 569 henkilöä. Vuonna 2022 Kainuussa oli **70 521 asukasta**. Kasvava maahanmuutto näkyy erityisesti Kajaanissa: vuoden 2023 tammi-marraskuun ennakkotietojen mukaan Kajaanin väkiluku on kasvanut 170 henkilöllä. Kuntien välisessä muutossa Puolanka ja Ristijärvi ovat saaneet muuttovoittoa.

Tulomuuttajista suurin osa on työikäisiä 30–64-vuotiaita. Kainuuseen muuttajan tyypillinen profiili on muuttanut opiskelijasta työntekijään, jota selittää Kainuun hyvä työllisyyskehitys ja se, että opintoja tehdään yhä enemmän monimuoto-opintoina Kainuun ulkopuolelta. Kainuuseen muuttaneista noin 53 prosenttia on miehiä ja 47 prosenttia naisia ja tämä on ollut pysyvä trendi jo vuosia. Tätä selittää osaksi miesvaltaisten toimialojen enemmisyys Kainuun toimialarakenteessa.

Kainuun haasteena on nuorten poismuutto. 20–24-vuotiaista **nuorista naisista** 28 prosenttia lähtee Kainuusta vuosittain. Suuri syy tälle on opiskelutarjonnan kapea-alaisuus. 20–24-vuotiaista naisia on 39 prosenttia. Väestökehityksen tilannetta kuvaa **vanheneva väestö** ja ikärakenteesta johtuva suuri kuolleisuus ja alhainen

syntyvyys. Kuolleisuus on ollut syntyvyyttä suurempaa vuodesta 1998 saakka. Vuonna 2022 kuolleisuus (-1186) oli lähes kolminkertainen syntyvyyteen (+429) nähden, eikä muuttovoitto vielä riitä kääntämään väkimäärää kasvusuuntaiseksi koko maakunnassa. Maahanmuuton määrä (+622) on noussut syntyvyyttä suuremmaksi. On huomioitava, että Kainuun keskussairaala on vetovoimainen synnytyssairaala, jossa syntyi 762 lasta, eli 43 prosenttia synnyttäjistä tuli Kainuun ulkopuolelta vuonna 2022.

Väestöllinen huoltosuhde on heikentynyt jo kauan, mutta vaihtelee suuresti eri kuntien välillä (Kajaani 66,3 – Hyrynsalmi 119,3, koko maa 62,3). Taloudellinen huoltosuhde on kohentunut, mutta on edelleen koko maata huonompi (Sotkamo 135,2 – Puolanka 242,6, koko maa 133,4). Kainuun kehitys on **polarisoitunutta**. Väestöstä 51 prosenttia asuu Kajaanissa ja 72 prosenttia Kajaanin seutukunnan alueella. Kehys-Kainuu on pinta-alaltaan iso ja luonnonvaroiltaan rikas alue, jossa asuu alle kolmannes kainuulaisista, ja sen asukkaista 65 vuotta täyttäneitä on 41 prosenttia. On kuitenkin huomioitava, että yhä useampi eläkeikäinen on edelleen mukana työelämässä (829 hlöä) ja aktiivisena voimavarana kuntien toiminnassa.

Ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä on kasvanut Kainuussa 4,2 prosenttiin (koko maa 9,1 %). Kainuussa on noin 550 tilapäistä suojelua saavaa (sekä vastaanottokeskuksessa että kotikuntamerkinän saaneet). Ukrainalaisia pakolaisia on vastaanottojärjestelmän piirissä noin 330 (tilanne 11/2023). Työnhakijoina on 200 ukrainalaista, joista kolme neljäsosaa on koulutuksessa tai työssä.

Monipaikkaisuus ja matkailu tasaavat negatiivista väestökehitystä alueella ja vaikuttavat positiivisesti elinvoimaan erityisesti Kehys-Kainuun alueella parantamalla palvelurakennetta. Kainuun väestömäärä tuplaantuu useina kuukausina matkailijoiden vaikutuksesta ja matkailu on ympärivuotista. Matkailijoiden yöpymisiä on vuosittain 1,3 miljoonaa ja mökkiläisiä on alueella lähes 13 000, joista yli 71 % tulee Kainuun ulkopuolelta. Tämä lisää myös palvelutarvetta terveydenhuollossa. Lisäksi **Kainuun prikaatin** vaikutus alueella on merkittävä (4000 varusmiestä, 520 työntekijää ja kasvava NATO yhteistyö).

Tilastokeskus ennustaa väestön vähenevän noin 60 000:een vuoteen 2040 mennessä ja eläkeläisten osuuden kasvavan noin 35 prosenttiin. Kainuussa ei haluta, että **väestöennuste** toteutuu ja maakuntahallitus on asettanut tavoitteeksi 70 000 asukasta vuonna 2040. Muuttovoiton, erityisesti voimakkaan maahanmuuton kasvun avulla, väestötavoite voidaan saavuttaa.

2. Ympäristön kestävä kehitys

*Luonnonympäristön erinomainen tila on Kainuun elinkeinojen kestävä tulevaisuuden edellytys. Se tuo lisäarvoa matkailuun, luonnon virkistyskäyttöön sekä kainuulaisten hyvinvointiin. Kestävän kehityksen varmistaminen eli **oikeudenmukainen ja vihreä siirtymä** fossiilitaloudesta vähähiiliseen bio- ja kiertotalouteen on Kainuun maakuntaohjelman tavoite ja tarjoaa valtavia taloudellisia mahdollisuuksia. Kiertotalous ja vihreä siirtymä ovat vahvasti mukana Kainuun älykkään erikoistumisen strategiassa. Huoltovarmuus ja energiariittävyys voidaan toteuttaa vihreän siirtymän investointeja vauhdittamalla. Kainuussa toimii maakunnallisena vihreän siirtymän asiantuntija- ja yhteistyöfoorumina maakunnallinen ilmasto- ja ympäristöasioiden neuvottelukunta. Kainuun vihreän ja oikeudenmukaisen siirtymän toimeenpanoa aktivoidaan monin toimin. Arviomme mukaan ilmastonmuutoksen hillinnän kannalta Kainuun tilanne on parempi kuin vuoden kuin viiden vuodenkin kuluttua. Luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa tilanne on ennallaan vuoden kuluttua ja parempi viiden vuoden kuluttua.*

Kainuun maa-alasta **95 % on metsää** ja metsätalouden maata maa-alasta on 1,93 milj. ha. Suojeltujen metsä- ja kitumaiden määrä on kasvanut. Metsä- ja kitumaiden alasta on suojeltu 10,1 prosenttia, joka on Lapin jälkeen toiseksi eniten maakunnista. Kainuun **metsien kasvu ja puumäärät ovat suuremmat kuin poistuma**. Puuston vuotuinen kasvu on 6,15 milj. m³ (VMI 12/13) ja poistuma 4,69 milj. m³/v. Hakkuiden määrä oli vuonna 2022 3,86 milj. m³. Luken laskelmien mukaan suurin ylläpidettävissä oleva hakkuumahdollisuus (arvio) on Kainuussa keskimäärin 4,8 milj. m³ vuodessa vuoteen 2028 saakka.

MEMU-hankkeen (Metsien ja metsäsektorin muutos, hiilitase ja hakkuumahdollisuudet – Maakunnittaiset tarkastelut: Itä ja Pohjois-Suomen maakunnat sekä Etelä-Karjala) kokeellisen tilaston mukaan Kainuu on merkittävä **hiilinielu**. Puuston ja maaperän yhteenlaskettu nettohiilinielu on pysynyt negatiivisena vuosina 2015–2021 ja oli keskimäärin -1,62 miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttonnia (Mt CO₂-ekv.) vuodessa. Puuston hehtaarikohtainen hiilinielu oli keskimäärin -2,25 t CO₂-ekv. Maaperän hehtaarikohtaiset päästöt turvemailta oli keskimäärin 0,58 t CO₂-ekv.

Hinku-laskennan mukaiset **kasvihuonekaasupäästöt** ilman päästöhyvityksiä vuonna 2021 olivat yhteensä 575,5 kt CO₂-ekv ja suurimmat päästöjen lähteet liikenne ja maatalous. Vuodesta 2005 päästöt ovat laskeneet 23 prosenttia ja vuodesta 2019 kahdeksan prosenttia.

Skenaarioiden mukaan **ilmastonmuutoksen** arvioidaan nostavan Kainuun keskilämpötilaa vuosisadan puolivälissä noin 1,8–3,0°C. Vastaavasti vuotuisten sademäärien arvioidaan kasvavan alueella 6–10 prosenttia.

Kainuun pintavesien ekologinen tila on hyvä, mutta voimakkaasti säänneltyjen **vesien tila** on tyydyttävä. Järvistä 17 prosenttia ja joista 15 prosenttia on erinomaisessa kunnossa. Kainuun järvistä ei ole yhtään luokiteltu ekologiselta tilaltaan huonoksi. Vuosittain edistetään vesistöjen tilan parantamista toteuttamalla ELYn toimesta yksi vesistökunnostussuunnitelmahanke per vuosi, kohdistuen pääasiassa niihin vesistöihin, jotka on vesienhoitosuunnitelmassa luokiteltu hyvää tilaa huonommaksi. Avustettavia hankkeita on vuosittain puolenkymmentä. Oulujoen vesistön vesivisiohanke valmistui keväällä 2023.

Helmi-elinympäristöohjelma 2021-2030 vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja turvaa luonnon tarjoamia elintärkeitä ekosysteemipalveluja. Samalla hillitään ilmastonmuutosta ja edistetään siihen sopeutumista. Helmi-ohjelman hoito- ja kunnostussuunnitelmat ja niiden toteutus etenee Kainuussa odotetulla tavalla.

Vuoden 2023 alusta käynnistyi uuden CAP-strategiakauden toimeenpano. Vuonna 2023 tulotukia haki Kainuussa 609 maatilaa. Tilamäärä on vähentynyt viime vuosina 1,5–4 prosentin vuosivauhdilla. Vuonna 2023 vähenemä tilamäärässä oli 7,5 prosenttia. Ekojärjestelmään (talviaikainen kasvipeitteisyys, luonnonhoitonurmet, viherlannoitusnurmet ja monimuotoisuuskasvit) sitoutui 267 tilaa. Luomutilojen lukumäärä on laskenut alkaneella ohjelmakaudella reilulla parikymmenellä tilalla.

Tuulivoimatuotannon suunnittelu sekä rakentaminen jatkuu aktiivisena. Toiminnassa on Kivivaara-Peuravaaran 30 ja Piiparinmäen 9 tuulivoimalaa ja rakenteilla on Lumivaaran 17 ja Illevaaran 5 tuulivoimalaa. Tuotannossa ja rakenteilla olevien tuulivoimaloiden nimellisteho on 269 MW. Kainuun tuulivoimamaakuntakaava 2035 hyväksyttiin joulukuussa 2023. Kainuuseen tavoitellaan noin 410 uutta teollisen kokoluokan tuulivoimalaa vuoteen 2035 mennessä. Myös **aurinkovoimalaselvityksiä** on useita menossa ja energiavarastointi on nousussa.

Vuonna 2022 Kainuussa **primäärienergian** kulutus nousi 5077 gigawattituntiin (Itä-Suomen energiatilasto 2023). Terrafame Oy:n akkukemikaalitehtaan käynnistyminen on vaikuttanut osaltaan energian käytön kasvuun. **Uusiutuvan energian** osuus oli 60 prosenttia ja energiaomavaraisuus on noussut 66 prosenttiin (v. 2018 60 %). Kivivaara-Peuravaaran ja Piiparinmäen tuulipuistot ovat nostaneet Kainuun Itä-Suomen maakunnista eniten tuulivoimaa tuottavaksi maakunnaksi. Puupolttoaineen käytön osuus oli kolmannes maakunnan energian käytöstä.

Kajaanin LUMI supertietokoneen käyttämä sähkö tuotetaan sataprosenttisesti **vesivoimalla** ja muun muassa hukkalämmön tehokkaan hyödyntämisen ansiosta LUMI-supertietokoneen hiilijalanjälki on nolla tai jopa negatiivinen. Supertietokoneen tuottamalla hukkalämmöllä tuotetaan 20 prosenttia Kajaanin alueen vuosittaisesta kaukolämpötarpeesta.

Kainuussa **erityisesti kaivannaisteollisuuden klusteri toteuttaa edistyksellistä kiertotaloutta** hyödyntäen pitkälle edennyttä kainuulaista mittaustekniikan osaamista (Oulun yliopiston mittaustekniikan yksikkö MITY), teknologioiden, prosessien ja liiketoimintamallien kehittämistä (VTT, KAMK). Kainuussa on lisäksi 10 vuoden ajan toiminut CEMIS (Centre for Measurement and Information Systems), mittaus- ja tietojärjestelmiin erikoistunut sopimus pohjainen tutkimus- ja koulutuskeskus.

Kainuun kaivokset hyödyntävät kaivostoiminnassa syntyviä kaivannaisjätteitä mahdollisuuksien mukaan omassa toiminnassaan, erityisesti kaivosalueen rakentamistöissä (maarakentaminen, patokorotukset, maisemointi). Joidenkin kaivosten jätejakeita voidaan hyödyntää myös kaivosalueen ulkopuolella. Esimerkiksi Elementis Mineralsin talkkikaivoksen magnesiittihiekkaa voidaan hyödyntää terästeollisuuden raaka-aineena ja murskattua Juuan Dolomiittikalkin sivukiveä sepelituotteena.

Kiertotaloustoimipaikkojen liikevaihto on Kainuussa keskimääräistä alhaisempaa. Merkittävää positiivista muutosta on tapahtunut kiertotalousalan henkilöstön kasvussa.

Ylä- ja Itä-Kainuuseen perustetaan hanketyönä **vihreän siirtymän osaamiskeskus** kuntien sekä Helsingin ja Lappeenrannan-Lahden teknillisen yliopistojen ja Oulun yliopiston Kerttu Saalasti -instituutin kanssa.

Hankkeessa vauhditetaan vihreän siirtymän investointeja ja juurrutetaan osaamista omien luonnonvarojen ja energiavarojen kestäväan hyödyntämiseen. Kainuun liitossa on käynnissä **Vihreän siirtymän aktiivointihanke**, jonka tavoitteena on EU:n Green Dealin tavoitteiden mukaisen toiminnan vauhdittaminen Kainuussa.

3. Alue- ja yhdyskuntarakenne sekä liikenne- ja viestintäyhteydet

Saavutettavuus on yksi Kainuun aluekehityksen pullonkauloista. Saavutettavuuden ja liikennejärjestelmän (liikenneverkon kunto ja palvelutarjonta) näkökulmasta kehityssuunta on heikentyvä ja lyhyellä aikavälillä kehityssuunta jatkuu heikkenevänä. Kainuun ja Itäisen Suomen liikenneinfrastruktuuri on jäänyt jälkeen Etelä- ja Länsi-Suomeen verrattuna (tieverkon ja rataverkon kunto, toimintavarmuus ja palvelukyky). Ero korostuu varsinkin junaliikenteen saavutettavuudessa ja lentoliikenteen tilanteen herkkyydessä. Saavutettavuudessa tulee toteutua kolmen tunnin saavutettavuustavoite pääkaupunkiin, jonka vain lentoliikenne takaa. Lisäksi turvallisuuspoliittinen tilanne vaikuttaa erityisesti itäisen Suomen liikennejärjestelmään. Pohjoisen merkittävän investointipotentiaalin realisoituminen edellyttää panoksia liikennejärjestelmään. Tietoliikenteellinen saavutettavuus on alueella parantunut, mutta ei ole vielä riittävällä tasolla. Saavutettava, elinvoimainen ja asuttu itäraja on turvallisin raja. Arvioimme liikenteellisen saavutettavuuden olevan ennallaan 1 vuosi eteenpäin ja parempi viiden vuoden päästä. Lentoliikenteen tilanteen arvioidaan pysyvän pari vuotta ennalleen. Tavoitteena on markkinaehtoinen lentoliikenne ja kansainvälisten matkailijoiden määrän kasvattaminen.

Kainuun aluerakenteen runko muodostuu kilpailukykyisestä maakuntakeskuksesta Kajaanista, jota vahvistaa tiivis yhteistyö Sotkamo-Vuokatti-Paltamo-alueen kanssa, vahvoina kaupunkimaisina palvelu- ja työpaikkakeskittyminä toimivista Kuhmon ja Suomussalmen keskustaajamista sekä nykyisten kuntakeskusten (Hyrnsalmi, Puolanka ja Ristijärvi) muodostamista palvelu- ja työssäkäyntikeskuksista. Keskusten verkostoon kytkeytyy monimuotoinen elinvoimainen maaseutu ja kyläverkosto.

Maakunnan kriittisiä aluerakennetekijöitä ovat myös luonnonympäristö suojele- ja virkistysalueineen, erilaiset reitistöt, kulttuuriympäristöt ja -kohteet, matkailu- ja muiden elinkeinotoimintojen alueet sekä kansainväliset ja ylimatekunnalliset yhteistyön kehittämisvyöhykkeet ja -käytävät.

Pohjoisen elinkeinoelämän kuljetukset ja investointipotentiaalin realisoituminen edellyttävät panoksia liikennejärjestelmään.

Yksi tärkeistä kehittämisvyöhykkeistä on pohjois-etelä suuntainen viitosvyöhyke, jolla tarkoitetaan valtatie 5:n ja Savonradan muodostamaa liikenteellistä kokonaisuutta. Geopoliittinen tilanne korostaa tulevaisuudessa myös **poikittaisyhteyksien** merkitystä (mm. Vt 22). Tulevaisuudessa perusinfrastruktuuriin liittyviä muutostekijöitä ovat väestön jakaantuminen alueen sisällä ja ikääntyminen, asutuksen keskittyminen taajamiin ja hyvien liikenneyhteyksien varrelle sekä rakentamistavoitteiden kohdistuminen taajamien ulkopuolisille, vetovoimaisille alueille. Aktiivista kehittämistä vaativat taajamien ja haja-asutusalueen yhdyskuntatekninen verkosto ja alempiasteinen tieverkko (ml. yksityistiet), jota tarvitaan erityisesti biotalouden ja matkailun logistisena perustana.

Maakunnan saavutettavuudelle tärkeät maakuntakeskusten väliset sekä pääkaupunkiseudun ja Kainuun väliset matka-ajat eivät ole lyhentyneet, ja **lentoliikenne** on jatkuvasti epävarmalla pohjalla. Lentoliikenneyhteys on kriittinen Kainuun elinkeinoelämän kehittymiselle, erityisesti kv matkailulle ja huoltovarmuudelle. Vuonna 2020 koronapandemian takia lennot Kajaaniin loppuivat ensin kokonaan ja jatkuivat sitten Finnairin operoimana minimaalisella vuorotiheydellä ennen ostoliikenteen alkamista. Lentoliikenne jatkui valtion kustantamana ostoliikenteenä elokuulle 2022 tanskalaisen DAT lentoyhtiön operoimana. Ostoliikenteen täyttöaste oli Kajaanissa maakuntakentistä paras, ja kevään 2022 aikana matkustajamäärät nousivat tasaisesti aina 3500 matkustajaan kuukaudessa. Tavoitteena ollut markkinaehtoinen liikenne ei toteutunut, ensin omikronpandemian katkaistua sen suunnittelun, ja sen jälkeen Venäjän hyökkäyssodan aiheuttaman kallistuneiden polttoainehintojen takia. Vuoden 2022 elo-lokakuussa ei ollut lentoja lainkaan ostoliikenteen uuden kilpailutuksen vaatiman pitkän ajan vuoksi. Lennot jatkuvat Finnairin operoimana ostoliikenteenä marraskuusta 2022 huhtikuun 2024 loppuun. Syksyn 2023 aikana matkustajamäärät ovat vaihdelleet välillä 3500–3800 matkustajaa kuukaudessa. Seuraava ostoliikennekausi kestää maaliskuun 2026 loppuun saakka, operoijana jatkaa Finnair. Lentoliikenteen markkinaehtoisuus on tavoitteena.

Maakunnan **sisäinen henkilöliikenne** perustuu pääosin henkilöautoihin sekä peruspalvelutasoiseen joukkoliikenteeseen kuntien ja ELY-keskuksen hankkimana. Markkinaehtoinen joukkoliikenne on keskeytynyt tai lakannut ja sen kannattavuus ja tulevaisuuden näkymät ovat heikot. Matkaketjut eivät toimi kaikilta osin. **Sähkö- ja hybridi-autojen** määrä ja kestävien käyttövoimien jakeluverkon kattavuus on kehittynyt nopeasti parempaan suuntaan, mutta tilanne on edelleen muuta maata heikompi. Kainuussa on Puolangalla yksi biokaasun tuotantolaitos, mutta liikennebiokaasun tuotantoa ja jakelua ei ole. **Biokaasu** on merkittävä vaihtoehto fossiilisille polttoaineille erityisesti raskaassa liikenteessä.

Kainuun ja Itäisen Suomen **liikenneinfrastruktuuri** ei ole niin kehittynyttä kuin Etelä- ja Länsi-Suomessa. Jälkeenjääneisyys näkyy tieverkon ja rataverkon kunnossa, toimintavarmuudessa ja palvelukyvyssä, erityisesti **junaliikenteen** saavutettavuudessa. Kainuun ja Itäisen Suomen maakuntien yhteisenä tavoitteena on 3 h henkilöjunayhteys Kuopiosta ja Joensuusta Helsinkiin. Tämä tarkoittaisi noin 5 h matka-aikaa Kajaanista Helsinkiin. Edellä mainitun edellytyksenä on nykyisten **Savon ja Karjalan ratojen välityskyvyn parantaminen** ja uuden Itäratayhteyden (Porvoo-Kouvola) toteuttaminen.

Viitoskäytävän kasvuvyöhyke on Etelä-Savosta Kainuuseen ulottuva Savon radan ja valtatie 5 muodostama kehittämisvyöhyke sekä edelleen Kainuusta Pohjois-Pohjanmaan kautta Lapin Sodankylään jatkuva valtatie 5 kehittämisvyöhyke. Kainuun ja muiden Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien tavoitteena on nostaa se yhdeksi Suomen pääkehittämisen ja kasvuvyöhykkeeksi.

Tietoliikenteellinen saavutettavuus runkoverkkojen osalta maakuntaan on hyvä, mutta lisäkapasiteetti ja uudet yhteydet ovat edellytys dataintensiivisen teollisuuden kehitykselle. Laajakaistan saatavuus maakunnan sisällä on alhaisempi kuin koko maassa keskimäärin ja kuntien välinen vaihtelu on suurta. Vuoden 2022 lopulla 100 Mbit/s -yhteyksien saatavuus oli 62 prosentilla kotitalouksista (koko maa 73 %). Valokuitu oli saatavilla 35 prosentilla Kainuun kotitalouksista (koko maa 52 %).

Laajakaistasaatavuuden tilanne Kainuussakin kohenee vähitellen. Viimeisimmän lainsäädännön ja laajakaistarakentamisen ohjelman kautta kanavoitua RRF-tukea ei Kainuussa sen epädullisten kuntaosuuksien vuoksi pystytty hyödyntämään. Valokuituverkkoa on rakennettu sen sijaan maaseuturahaston tuen turvin erityisesti Kajaanin ja Kuhmon haja-asutusalueilla. Kaupallisesta rakentamisesta on vastannut alueellinen teleoperaattori erityisesti Kajaanin, Suomussalmen, Kuhmon, Sotkamon taajama-alueilla.

Traficomien mukaan syyskuussa 2023 4G verkon 30 Mbit/s **matkaviestinverkon** kotitaloussaatuus oli yli 95 prosenttia Kainuun kotitalouksista ja nopeamman 100 megan yhteyden saatavuus 85 prosenttia. Vastaavasti 5G verkon 100 Mbit/s saatavuus oli 66 prosenttia ja nopeamman 300 Mbit/s yhteyden saatavuus 55 % kotitalouksista. 5G -verkkoyhteyksiä on Kainuussa saatavilla pääasiassa isoimmista taajamista. Uutena huolena maaseutualueilla on noussut 3G-verkon alasajo. Teleoperaattorit ovat aloittaneet toimet 3G verkon sulkemiseksi. Alasajo tapahtuu vuoden 2024 kuluessa.

Kainuu kannattaa, muiden maakuntien rinnalla, uuden kansallisen **laajakaistarakentamisen ohjelman** käynnistämistä ja riittävien resurssien varaamista valokuituverkon rakentamiseen ja sitä kautta vastaamaan kasvaviin tietoliikenneyhteystarpeisiin tasavertaisesti kautta maan.

Turvallisuuspoliittisen tilanteen aiheuttamalla toimintaympäristön muutoksella on ollut ja tulee todennäköisesti olemaan suuria alueellisia vaikutuksia Suomen liikennejärjestelmään. Muun muassa Venäjän transitoliikenteen loppuminen, uudet kuljetuskäytävät, polttoaineiden hinnan nousu ja Venäjältä tuotujen raaka-aineiden korvaaminen kotimaisilla tai muualta tuoduilla vaikuttavat koko maahan, mutta erityisesti itäiseen Suomeen, jonka liikennejärjestelmässä on jo ennestään korjausvelkaa. Vartiuksen matkustajamäärät vähenivät 78 prosenttia vuonna 2022 ja tavaraliikenteen määrä tipahti 84 prosenttia. Vartiuksen rajan sulkeminen loppuvuonna 2023 pysäytti rajaliikenteen kokonaan. Jos Itämeren turvallisuustilanne muuttuu epävakaaaksi, suuntautuu liikenneyhteydet väistämättä yhä enemmän pohjoiseen ja sitä kautta Ruotsiin. Ruotsin tuleva NATO-jäsenyys muuttaa myös tilannetta.

Geopoliittisen muutoksen vuoksi itäisen Suomen ja erityisesti rajaseudun elinvoimaisuudella ja kehityksellä on koko maan turvallisuuden näkökulmasta entistä suurempi merkitys. Tämä vaatii ennakoivaa varautumista ja ylimatekunnallisten toimintamallien rakentamista. Itärajan kunnilla Kiteeltä Savukoskelle on käynnissä Kuhmon vetämä yhteistyöhanke "**Vaikuttavampaa yhteistyötä rajakaupungeissa ja -kunnissa**". Kainuun ja Venäjän välisen rajan pituus on 262 kilometriä, joka on 20 prosenttia koko Suomen Venäjän vastaisesta rajasta.

Julkisten liikennejärjestelmään kohdistuvien **investointien tarpeet** Kainuussa kohdistuvat erityisesti saavutettavuuden parantamiseen ja elinkeinoelämän toimintaedellytysten turvaamiseen. Yhteiskunnan toiminnan, huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden kannalta on tärkeää, että perusväylänpidon rahoitustaso mahdollistaa tulevaisuudessa korjausvelan vähentämisen myös alemman asteisella ja vähäliikenteisellä tie- ja rataverkolla.

4. Elinkeinot ja TKI-toiminta

Vuonna 2022 talouskasvu oli kaikista maakunnista kovinta Kainuussa. Taantuma silti näkyy Kainuunkin elinkeinoelämässä ja seuraavan vuoden näkymät ovat haasteelliset, vaikka suurta muutosta heikompaan ei ennakoita. Pitkittynyt poikkeusaika, talouden epävarmuus sekä korkotason nousu saa yritykset toimimaan entistä varovaisemmin ja investointeja siirretään. Etenkin rakentamisen ja teollisuuden suhdannetilanne on heikko, mikä heijastuu myös palveluiden kysyntään. Konkurssien määrä on kasvanut, mutta merkkejä laajasta konkurssiaallosta ei ole. Kainuun yritysten suhdannekehitys nähdään vuoden päästä huonompana kuin nyt, mutta viiden vuoden kuluttua parempana kuin nyt.

Alueellisten kehitysnäkymien mukaan Kainuun **elinkeinoelämän odotukset** sekä Kajaanin seutukunnassa että Kehys-Kainuussa ovat nykyistä heikommät sekä puolen vuoden että vuoden kuluttua. Kainuun pk-yrittäjien yleinen suhdannenäkymä (syksy 2023) on lähialueita ja koko maata negatiivisempi (Kainuu -12, koko maa -6). Lisäksi arviot henkilökunnan määrän (Kainuu -6, koko maa 1) ja liikevaihdon sekä innovaatioiden kehityksestä alittavat koko maan ja useimpien lähialueiden tason.

Negatiivisista odotuksista huolimatta Kainuun **aluetalous on kasvanut** vuodesta 2015 saakka vahvasti. Kärkitoimialojen (kaivostoiminta, matkailu, teknologiateollisuus ja biotalous) liikevaihto on kasvanut 123 prosenttia vuodesta 2015 vuoteen 2022 ja on yhteensä yli kaksi miljardia euroa. Henkilöstömäärä on kasvanut 34 prosenttia, lähes 7 850 henkilöön. Kaikkien toimialojen (TOL A-X) liikevaihto kasvoi vuonna 2022 lähes 16 prosenttia ja henkilöstömäärä 1,2 prosenttia. Arvonlisäyksen volyymin muutos oli ennakkotietojen mukaan maakunnista suurin Kainuussa (11,3 %). Myös BKT on jatkanut kasvuaan (+3,5 % v. 2022), vaikka on koko maata alhaisemmalla tasolla (36 134 €/as., koko maa 45 285 €/as.). Tavaravienti kasvoi 57 prosenttia vuonna 2022.

Vuonna 2022 Kainuun kaikkien muiden **kärkitoimialojen** liikevaihdot kasvoivat metalli- ja metsä- ja puuklusteria lukuun ottamatta ja osittain nähtiin koviakin kasvulukuja. Energiaklusteri kasvoi lähes 61 prosenttia, kaivannaistoiminta 42 prosenttia ja ICT- ja elektroniikkaklusteri 37 prosenttia. Henkilöstömäärät kasvoivat kaikissa muissa kärkitoimialaklustereissa paitsi matkailuklusterissa. Ennakkotietojen mukaan vuoden 2023 ensimmäisellä vuosipuolikkaalla vain kaivannaistoiminnan ja matkailuklusterin liikevaihto kasvoivat vuoden 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Henkilöstömäärien muutos 1. vuosipuolikkaalla vuonna 2023 oli kasvusuuntainen metalli-, energia-, ICT- ja elektroniikka- sekä kaivannaisklusterissa.

Kainuun **aluetalouden resilienssi** on hyvällä tasolla, mutta pitkittyneellä poikkeustilanteella on vaikutuksensa. Lomautusten ja konkurssien määrä on kasvanut, mutta määrä on pysynyt maltillisena. Vuonna 2022 uusia yrityksiä aloitti 342 ja lopetti 240. Yrityskanta on edelleen kasvanut. **Työpaikkojen määrä** laski hieman vuonna 2022 ollen 27 364. Yksityisen sektorin työpaikkojen määrä kasvoi 179 työpaikalla.

TKI-menot kasvoivat vuonna 2022 6,4 prosenttia edellisvuodesta ja oli 381 euroa asukasta kohden. Uudesta EU-kauden AURA-ohjelmasta Kainuussa on tehty **tukipäätöksiä** (EU+valtio) TKI-toimintaan TL1 (erityistavoite 1.1 Tutkimus ja innovointi julkisissa tutkimuskeskuksissa, korkeakouluissa ja osaamiskeskuksissa) sekä JTF-toimintalinjalla vuoden 2024 alkuun mennessä yhteensä reilu 5 milj. euron verran.

Kainuulaisista yrittäjistä yli kolmasosa eläköityy seuraavan kymmenen vuoden aikana. **Omistajanvaihdosten** tulee lisääntyä huomattavasti nykyisestä, muuten paljon kannattavia yrityksiä lopettaa toimintansa. Haasteena on usein, että odotukset oman yrityksen arvosta ovat epärealistia, omistajanvaihdoksen valmistelu aloitetaan liian myöhään eikä prosessissa hyödynnetä ulkopuolista asiantuntijaosaamista.

Kestävän talouskasvun varmistaminen ja yritysten kilpailukyvyyn ylläpitäminen edellyttävät teollisia ja palvelualan **investointeja ja riittävää yritysrahoitusta**. Kainuu on pääomaköyhää aluetta ja kansalliset ja ulkomaiset investoinnit (teollisuus, palvelut ja niitä tukeva TKI) ovat välttämättömiä. Kasvun kautta syntyvät dynaamiset ja vetovoimaiset työmarkkinat mahdollistavat korkean jalostusasteen tuotantoa ja korkean tuottavuuden veto- ja pitovoimaisia työpaikkoja.

Kainuuseen tavoitellaan noin 3,53 miljardin arvosta investointeja vuoteen 2030 mennessä. Tästä noin 67 prosenttia on vihreän siirtymän investointeja.

Maakuntaohjelmassa linjattu **kärki-investointihanke on** vajaan miljardin euron **KaiCell Fibers Oy:n** (KCF) biotuotetehdasinvestointi Paltamoon. KCF biotuotetehtaan tuotannon aikaiset vaikutukset Suomen kansantalouteen ovat noin 955 milj. euroa/v ja Kainuuseen 720 milj. euroa/v. Hanke on saanut ympäristöluvan, mutta siitä on valitettu ja lupaprosessi on kesken.

Puutuoteteollisuus (erityisesti sahat) on kasvanut Kainuussa vahvasti. Puurakentamisen tulevaisuuden näkymät ovat positiiviset ja Kainuuseen tarvitaan alan teollisia investointeja ja uusia toimijoita. Kuhmo Oy on investoinut vuosien 2020-2023 aikana reilu 50 miljoonaa euroa sahalinjaansa. Yrityksen tavoitteena on 550 000 m³:n tuotanto vuodelle 2024.

Itävaltalainen Pfeiffer on ostanut Pölkky Oy:n ja on käynnistänyt toiminnan kehittämisen ja siihen liittyvän investointien valmistelun Kajaanissa. Sahatavaran tuotannosta syntyvien sivuvirtojen määrä tulee yli kaksinkertaistumaan Kainuussa aiempaan verrattuna. Tämä lisää kysyntää TKI-toiminnalle.

Kainuussa kaivannaisalan suurin ja tunnetuin toimija on Terrafame Oy. Metallimalmeista 17,9 miljoonaa tonnia eli 54 % koko Suomen määrästä louhittiin Terrafamen Sotkamon kaivoksesta. Kesällä 2021 käynnistyneen 240 miljoonan euron **akkukemikaalitehtaan** investoinnin myötä yhtiö laajensi kemianteollisuuteen. Samalla yhtiö siirtyi metallien jalostusketjussa eteenpäin erikoiskemikaalien tuottajaksi. Terrafamen teollisuusalueella sijaitsee yksi maailman suurimmista sähköajoneuvojen akuissa käytettävien akkukemikaalien tuotantolinjoista. Laitos pystyy tuottamaan nikkelisulfaattia noin miljoonaan sähköautoon vuodessa. Terrafame on Kainuun kolmanneksi suurin ja yksityisen sektorin merkittävin työllistäjä. Kaivostoiminnan työpaikoista 17 prosenttia on Kainuussa. Kainuun muita kaivoksia ovat Elementis Mineralis, Sotkamo Silver Oy, Nordic Talc Oy:n ja selvitysvaiheessa oleva Otanmäki Mine Oy.

Matkailu on palannut kotimaan matkailijoiden osalta normaalitrendien mukaiseksi koronapandemian aikaisen kotimaan matkailubuumin jälkeen. Vuoden 2023 tammi-marraskuussa kokonaisyöpymisten määrä laski viisi prosenttia edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Tammi-marraskuussa 2023 matkailijat viettivät Kainuussa yhteensä 1,1 miljoonaa yötä. Kotimaan matkailu pysyi lähes ennallaan (-1 %), mutta ulkomaisten matkailijoiden määrä laski lähes neljänneksen (-23 %). Rekisteröidyistä yöpymisistä kotimaisia oli 856 000 ja ulkomaalaisten tekemiä 36 800 yötä. Lentoyhteyksien epävarmuus ja lyhytjänteisyys haastaa erityisesti matkailuyrittäjien kv-myyntiä.

Digitaalisessa siirtymässä Kainuu on aallonharjalla. Kajaaniin rakennettu suurteholaskentaan (HPC) erikoistuva ekosysteemi ja CSC:n EuroHPC -palvelinkeskukseen kuuluva **LUMI-supertietokone** on ekosysteemin lippulaiva. Ekosysteemi on saanut paljon kansainvälistä näkyvyyttä ja todennäköisesti uusia kesäli-investointeja tulee alueelle lähivuosina. LUMI-supertietokone on yksi kolmesta EU:n investoimasta, tutkimuksen ja tieteellisen laskennan supertietokoneista ja sarjassaan yksi maailman nopeimmista. Suomen hallitus on varautunut suurteholaskennan kapasiteetin jatkuvuuden varmistamiseen.

Kajaanissa on ainutlaatuinen **mahdollisuus luoda globaali keskittymä** suurteholaskennan, tekoälyn, supertietokoneiden ja DC-teknologian aloille. Ekosysteemiin liittyvät myös energiatehokkuus, hukkalämmön hyödyntäminen sekä Kajaanin ammattikorkeakoulun tekoäly- ja DC-koulutukset sekä potentiaali vahvistaa yritysten digitalisaation ja teollisuus 4.0 osaamista ja hyödyntämistä.

Suomalainen Cinia Oy valmistelelee Euroopan ja Aasian välille useamman maanosan yhdistävää 1,1 miljardin euron merikaapelijärjestelmää. Odotuksena on saada järjestelmän rantautumispaikat Norjan lisäksi/kautta Suomeen ja sen myötä vahvistettua Suomen sisäisiä runkoreittejä ja varmistaa **dataintensiivisen teollisuuden investointien** sekä tutkimuksen ja tieteen vaatimat tietoliikenneyhteydet kulkemaan myös Kajaanin kautta.

Kajaanin **pelialan** kehitys ja kasvu alkoi KAMKin aloittaessa pelialan koulutuksen ensimmäisenä korkeakouluna Suomessa ja on tällä hetkellä yksi nopeimmin kasvavista toimialoista. Kajaanilaisten peliyhtiöiden yhteenlaskettu liikevaihto suhteessa kaupungin väkilukuun on maailman kärkeä. Vuonna 2023 yrityksiä oli 10 ja niiden liikevaihto yli 150 milj. euroa. Tunnettuja pelifirmoja ovat mm. Critical Force, sisäliikuntapeleihin erikoistunut CSC Entertainment ja Kitka Games. Kitka Gamesin verotettava tulo vuonna 2022 oli 138 miljoonaa euroa. Toimialaa ja ympäristöä kehitetään Kajaanin kaupungin ja KAMKin yhteisen #GameCity Kajaani -hankkeen puitteissa.

Vuokattiin on suunniteltu muutaman vuoden ajan isoa kansainvälistä **elokuvastudiokokonaisuutta**. Kajawood Studios on teknologisesti yksi maailman edistyneimpiä elokuvastudiohankkeita, joka on saanut lähes kymmenen miljoonan euron rahoituksen amerikkalaiselta sijoitusyhtiöltä Vuokatin elokuvastudioon. **Av-tuotannot** tuovat Kainuulle merkittävää näkyvyyttä ja toivat vuosina 2015–2019 Kainuuseen 1,9 milj. euroa.

Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan 2030 osoittamista **tuulivoimaloista** 39 tuulivoimalaa on toiminnassa ja 22 on rakenteilla. Rakennetut tuulivoimalat ovat vaatineet investointeja noin 370 milj. euron edestä. Koko elinkaaren aikana tuulivoimaloiden käyttökustannukset tulevat muodostamaan yhteensä noin 230 milj. euron edestä uutta kysyntää. Tuulivoimaloiden toiminta synnyttää suoraan uutta työvoiman kysyntää noin 553

henkilötyövuoden edestä ja kerrannaisvaikutuksina yhteensä noin 1 285 henkilötyövuoden edestä. Verotuloja tästä kaikesta tulee kertymään Kainuun alueella yhteensä noin 550 milj. euroa (Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan aluetalousvaikutusten arviointi, Kainuun liitto 2022).

NATO-jäsenyys tarjoaa uusia mahdollisuuksia investoinneille, yrityksille ja tutkimus- ja oppilaitosten TKI-toiminnalle. Vuosangan harjoittelualueen kehittämiseksi on käynnistetty **Puolustusteollisuuden TKI- ja osaamistarpeet** – uusia mahdollisuuksia Kainuussa – Vuosanka -hanke.

5. Työvoiman saatavuus, osaaminen ja sivistys

*Kainuu on siirtynyt nopeasti korkeasta työttömyydestä **positiivisen rakennemuutoksen alueeksi**. Positiivinen rakennemuutos on luonut myös kasvukipuja, joista keskeisin on **osaavan työvoiman saatavuus**. Nopea kasvu yhdistettynä väestörakenteeseen on johtanut vaikeisiin **rekrytointiongelmiiin**. Työvoiman heikko saatavuus on riski investoinneille. Kainuun investointipotentiaali on kansallisesti merkittävä ja työvoimansaannin varmistaminen on äärimmäisen tärkeää. Osaamistarpeiden ennakointiin on panostettu vahvasti, ja koulutusta kehitetään yhteistyössä yrityselämän kanssa, jotta yritysten muuttuviin tarpeisiin pystytään vastaamaan. Kainuussa on aloittanut joulukuussa 2023 osaavan työvoiman saatavuuden turvaamisen koordinaatioryhmä. Sopimuksellista yhteistyötä tehdään yhdessä laaditun toteutussuunnitelman pohjalta. Vuoden 2025 alusta aloittava Kainuun ja Koillismaan (Taivalkoski, Kuusamo) työllisyysalue, jonka tehtäviin kuuluu myös omistajanvaihdosten ja osaavan työvoiman riittävyyden turvaaminen kansallisten ja kansainvälisten rekrytointien kautta.*

Talouden matalasuhdanne näkyy Kainuussa muun maan tavoin ja lähikuukausina työttömyys todennäköisesti kasvaa hieman vuoden takaiseen verrattuna. Suurta nousua ei kuitenkaan ole odotettavissa. Työvoiman kysyntä on hiipunut kesäkuusta 2022 lähtien. Tämä ei kuitenkaan muuta maakunnan suurta haastetta, tekijäpulaa. Alalla kuin alalla on pulaa osaavasta työvoimasta ja seuraavien viiden vuoden ajan tilanne todennäköisesti heikkenee edelleen. Työvoiman saatavuus kuitenkin kääntyy viimeistään 5 vuoden kuluttua paremmaksi aktiivisten toimenpiteiden ansiosta.

Kainuun **väestömäärä ei riitä työvoimatarpeeseen**. Työmarkkinoille tulevien nuorten määrä on vuosittain noin 500 henkilöä eläköityviä pienempi, ja Tilastokeskuksen syksyllä 2021 julkaiseman ennusteen mukaan Kainuun 15–64-vuotiaiden määrä vähenee vuoteen 2040 mennessä 20 prosenttia, lähes 8 000 hengellä. KEVAN kunta-alan **eläköitymisennuste** vuoteen 2030 on Kainuussa yli 3000 henkilöä, joka on yli 38 prosenttia kuntatyöntekijöistä. Työntekijöitä on vaikea löytää riittävästi omasta maakunnasta tai muualta Suomesta, etenkin kun muuallakin maassa kilpaillaan osaajista. Maakuntaan tarvitaan merkittävästi lisää maahanmuuttoa.

Uusia avoimia työpaikkoja ilmoitettiin vuonna 2022 julkiseen työväilytykseen 13 200. Tämä oli 6 prosenttia edellisvuotta vähemmän mutta toiseksi eniten Työväilytystilaston ensimmäisen tiedon, vuoden 2006 jälkeen. Työvoiman kysyntä jatkui vilkkaana vuoden 2023 alkupuolella mutta kesäkuusta lähtien paikkamäärä on laskenut merkittävästi. Tulevina kuukausina työvoiman kysyntä todennäköisesti jatkuu vuoden takaista heikompana yleisen taloustilanteen vuoksi.

Tilapäisesti hiipunut työvoiman kysyntä ei muuta maakunnan suurta haastetta, **tekijäpulaa**. Alalla kuin alalla on pulaa tekijöistä, ja useissa ammattiryhmissä työttömiä työnhakijoita on vähemmän kuin julkiseen työväilytykseen ilmoitettuja avoimia työpaikkoja. Suurin pula tekijöistä on sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä metalli-, ICT-, metsä- ja ravintola-aloilla. Näiden lisäksi ammattiryhmittäin tarkasteltuna erityisen kova pula on opettajista ja siivoojista. Osaavasta työvoimasta on kuitenkin pulaa kaikilla toimialoilla ja määrällisesti eniten kaivataan suorittavan työn tekijöitä.

Tilastokeskuksen toteuttaman työnantajahaastattelun mukaan **rekrytointiongelmat** olivat Kainuussa koko maan vaikeimmat vuosina 2018–2021. Vuonna 2022 kyselyyn vastanneista kainuulaisista työvoimaa etsineistä työnantajista 57 prosenttia ilmoitti kokeneensa ongelmia työvoiman saannissa edeltävän 12 kuukauden aikana (koko maassa 53 prosenttia). Tämä oli edelleen kolmanneksi eniten koko maassa.

Työvoiman kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa ja taustalla on laajasti erilaisia syitä, kuten työvoiman heikko liikkuvuus, kannustinloukut, matala palkkataso, lyhytkestoiset ja osa-aikaiset työsuhteet sekä yleistynyt vuokratyö. Ehkä merkittävin syy on kuitenkin työvoiman osaamisen ja nykyajan työelämän vaatimusten **kohtaanto-ongelma**, johon vaikuttaa maakunnan koulutusmahdollisuuksien rajallisuus sekä yliopistotasaisen koulutuksen vähäisyys. Työnhakijoiden, työssä olevien ja yrittäjien osaamistason parantaminen sekä koulutustarjonnan monipuolistaminen on elintärkeää osaavan työvoiman riittävyyden ja yritysten kehittymisen

kannalta. **Jatkuva oppiminen** vastaa tarpeeseen uudistaa ja kehittää osaamista työuran ja elämän eri tilanteissa.

Lähes viidennes Kainuun pk-yrityksistä tekee **yhteistyötä ammattikorkeakoulun** kanssa. Koulutusyhteistyötä, demo-, pilotti ja tuotetestausta tehdään enemmän kuin koko maassa keskimäärin, myös tilaustutkimuksia teetetään useammin kuin koko maassa. Myös **ammattillisen oppilaitoksen** kanssa tehtävä yhteistyö on pääosin koulutusyhteistyötä, uusien osaajien rekrytointia sekä innovaatioihin liittyvää kehitystä.

Joustavien henkilökohtaistettujen osaamistavoitteiden, yrityksissä olevien oppimisympäristöjen sekä digitaalisen ohjauksen yhdistelmällä voidaan tarjota entistä työelämälähtoisempää **koulutusta**. Kohtaantoongelmaan on pyritty vaikuttamaan mm. oppisopimuskoulutuksilla sekä erikoistumis- ja muuntokoulutuksilla. Ammatillisessa koulutuksessa on olemassa toimivia ja tehokkaita malleja osaamisen kehittämiseen ja työvoiman saatavuuteen. Yksi näistä on **oppisopimuskoulutus**. Osa yrityksistä on toimintamallia hyödyntänyt osana työvoiman saantia ja osaamisen lisäämistä. Oppisopimuskoulutus on myös yksi keskeisimmistä malleista kansainvälisen henkilöstön kouluttamisessa. KAOssa on vuoden 2022 aikana solmittu 1045 uutta oppisopimusta. Laajennettua oppisopimusmallia hyödyntäen alueelle on koulutettu yhteistyössä OSAOn kanssa yli 100 prosessialan ammattilaista Terrafame Oy:lle vuosina 2020–2023 uuden akkukemikaalitehtaan työvoimatarpeeseen.

Koulutustarjonnan rajallisuus, hakijamäärät ja koulutuksen muuttuminen paikkariippumattomiksi ovat haasteita, joihin täytyy vastata lisäämällä koulutustarjontaa, kehittämällä kansainvälistä opiskelijarekrytointia ja luomalla uusia malleja opiskelijoiden sitouttamiseksi työpaikkoihin jo opintojen aikana.

Monimuotokoulutukset ovat yhä suosituimpia ja monimuoto-opiskelijoiden määrän lisääntyessä fyysisesti paikanpäälle tulevien opiskelijoiden määrä vähenee, mikä heikentää aluekehitysvaikutusta alueella. Monimuoto-opiskelijoiden suhteellinen osuus KAMK:n opiskelijoista on kasvanut ja päiväopiskelijoiden osuus laskenut. Monimuotokoulutukset ovat usein suosituimpia kuin päiväkoulutukset. Joihinkin ”päiväkoulutusohjelmiin” on vaikea saada jopa riittävästi aloittajia. Kainuussa kehitetäänkin Kajaanin yliopistokeskukseen ja ammattikorkeakouluun uusia vetovoimaisia pysyviä koulutusohjelmia ja aloituspaikkoja.

Kainuun on **matalasti, mutta kattavasti koulutettu** maakunta. Vuonna 2022 korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus työkäisistä oli Kainuussa maakunnista matalin, mutta perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuus on korkea. Koulutusaste on noussut ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneita on nykyään selvästi enemmän kuin ilman tutkintoa olevia. Tavoitteena saada uusia yliopistoaloituspaikkoja alueelle, erityisesti Kajaaniin ja Sotkamoon. Varhaiskasvatuksen osaajapulaan vastataan Oulun yliopiston kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunnan syksyllä 2024 käynnistämällä **varhaiskasvatuksen ja erityispedagogiikan tutkintokoulutuksella** yhteistyössä Kajaanin ja Iisalmen kaupunkien kanssa (yhteensä 80 aloituspaikkaa).

Kajaanin ammattikorkeakoulu (KAMK) aloittaa 2024 **pelialan englanninkielisen koulutuksen**, Bachelor´s Degree in Business Information Technology, Game Development. Koulutuksen sisältö keskittyy pelialan opintoihin kansainvälisestä näkökulmasta. Opinnoissa voi suuntautua ohjelmointiin, peligrafiikkaan tai tuottajaksi. Kajaani on pelialan kaupunki ja alueen peliyhtiöiden työntekijöiden tarve on noussut voimakkaasti. KAMKin uusi koulutus vastaa tähän tarpeeseen.

Työllisyysaste on ollut Kainuussa vuosikymmeniä selkeästi maan keskiarvon alapuolella, mutta on noussut huomattavasti viime vuosina ja oli vuonna 2022 69,7 %. Vuoden 2023 työllisyysaste nousee todennäköisesti selvästi yli 70 %:n. Miesten työllisyysaste on ollut naisia matalampi jo vuodesta 2012. Maakunnan työttömyys on laskenut pitemmällä aikavälillä nopeinta tahtia koko maassa. **Työttömyysaste** oli lokakuussa 2023 8,6 %, neljänneksi vähiten koko maassa. Työttömyysaste oli myös koko maan keskiarvoa 9,4 % matalampi viidessä Kainuun kahdeksasta kunnasta. Kainuun työttömistä 69 prosenttia asui Kajaanin seutukunnassa ja Kainuun kunnissa työttömyysaste vaihteli Sotkamon 5,0 %:sta Puolangan 16,6 %:iin.

Erinomaisen kehityksen taustalla on monia tekijöitä. **Työttömät eläköityvät** ja työssä olevien eläköityvien tilalle tarvitaan uusia tekijöitä. Työvoimasta on kova pula ja työpaikkoja laajasti tarjolla.

Maahanmuuttajien työllisyysaste oli Kainuussa vuoden 2022 lopussa 58,1 % eli selkeästi koko maakunnan työllisyysastetta matalampi. **Ulkomaalaisia työskenteli** vuonna 2021 Kainuussa selvästi eniten siivoojina, 204. Tämän jälkeen yleisimmät ammatit olivat konepaja- ja valimotyöntekijät sekä asentajat ja korjaajat (91 henkilöä), palvelutyöntekijät (61 henkilöä) sekä rakennustyöntekijät (43 henkilöä).

Vieraskielisiä työnhakijoita oli maakunnassa marraskuun 2023 lopussa 984, joista työttömiä 236. Ulkomaalaisten aktivointiaste on ollut Kainuussa maan paras jo vuodesta 2015 ja vuosittain lähes kaksi kertaa maakunnan keskimääräistä aktivointiastetta suurempi. Palveluilla onkin keskeinen rooli kotoutumisen ja osaamisen edistämisessä.

Teollisuudessa ja hyvinvointialueella toteutetaan suunnitelmallista ja aktiivista kv-rekrytointia. Määrät tulevat kasvamaan lähitulevaisuudessa ja myös perheet pyritään saamaan mukaan. Tämä vaatii systemaattista yhteistyötä.

6. Osallisuus ja hyvinvointi

Erot suomalaisten ja kainuulaisten hyvinvoinnissa sekä Kainuun sisäiset väestön hyvinvointierot ovat edelleen suuret. Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien määrä on suuri. Työikäisiä eläkeläisiä on Kainuussa selkeästi enemmän kuin työttömiä. Vanheneva, sairastava ja vähenevä väestö ja kasvavat kulut ja alenevat verotulot sekä säästöpainet tuovat haasteita terveyspalveluiden saatavuudelle ja saavutettavuudelle. Liikuntaan lisäävillä osallistavilla toimilla, ja taiteella ja kulttuurilla parannetaan kainuulaisten hyvinvointia ja pitovoimaa. Osallisuuden ja hyvinvoinnin kokonaisuuden tilanteen arvioidaan olevan Kainuussa vuoden päästä parempi ja myös viiden vuoden päästä paremmalla tasolla.

Kainuussa on laadittu Kainuun soten ja kuntien yhteistyönä **alueellinen hyvinvointikertomus** v. 2022 ja **alueellinen hyvinvointisuunnitelma** vv. 2023–2025. Alueellisesta hyvinvointikertomuksesta nousee esille useita huolia väestön hyvinvoinnin vajeista. Terveystilan haasteita ovat muita alueita suurempi alkoholi- ja tapaturmakuolleisuus. Kainuun yli 75-vuotiaan väestön terveyden ja hyvinvoinnin tila on poikkeuksellisen heikko verrattuna muihin hyvinvointialueisiin. Kainuussa yksinäiseksi tuntevien osuus on toiseksi korkein kaikista hyvinvointialueista. Syrjäytymisriskissä olevien nuorten osuus on Kainuussa kolmanneksi korkein hyvinvointialuevertailussa.

Hyvinvointikertomukseen on tarkemmin kuvattu **hyvinvoinnin riskejä**. Voimavaroja ja ennaltaehkäiseviä toimia tulisi kohdistaa 1) elintapaohjaukseen (terveellinen ravitsemus, riittävä liikunta ja uni), 2) työ- ja toimintakyvyn edistämiseen, 3) mielenterveyden edistämiseen ja ehkäisevään päihdetyöhön, 4) osallisuuden vahvistamiseen ja yksinäisyyden torjumiseen, 5) lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyyn ja 6) arjen turvallisuuden edistämiseen.

Työkyvyttömyyseläkkeellä olevia on Kainuussa paljon: vuoden 2021 lopussa 10 prosenttia 18–64-vuotiaista oli eläkkeellä, koko maassa osuus oli 6 %. Työikäisiä eläkeläisiä on Kainuussa selkeästi enemmän kuin työttömiä. Myös työssäjaksamisessa on isoja haasteita. Osatyökykyisten saaminen mukaan työelämään on tärkeässä roolissa työvoimapulaa ratkaistaessa. Iso osa työttömistä on myös vaikeasti työllistyviä. Lokakuun lopussa **rakenteellisen työttömyyden** osuus kokonaistyöttömyydestä oli 53 prosenttia. Rakennetyöttömien määrä on laskenut pitkään ja kehitys jatkuu tulevaisuudessakin.

Vanhushuoltosuhde on Kainuussa korkea ja maakunnassa on paljon monisairaita, mikä kuormittaa entisestään ikääntyvän väestön maakunnan terveydenhoitojärjestelmää. **Sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannukset** asukasta kohden ovat neljänneksi suurimmat Kainuun hyvinvointialueella (4 629 € v. 2022).

Kainuun keskussairaalan säilyminen päivystyssairaalana on äärimmäisen tärkeää alueen potilasturvallisuuden ja elinvoiman kannalta. Pitkien etäisyyksien maakunnassa tarvitaan ympärivuorokautista erikoissairaanhoidon päivystystä sekä tehohoitoa. Myös synnytystoiminnan säilyttäminen nykyisellään on välttämätöntä. Synnyttäjistä 43 prosenttia tuli Kainuun ulkopuolelta vuonna 2022. Kainuun keskussairaalan sijainti itärajan ja Suomen suurimman valmiusprikaatin tuntumassa on myös huomionarvoista valmiuden ja varautumisen näkökulmasta.

Osallisuus on Kainuussa alhaisella tasolla ja koettua yksinäisyyttä on paljon. Itsensä onnelliseksi kokevien osuus on laskenut koko maata alhaisemmalle tasolle. Osalla kunnista on käytössä **osallistuva budjetointi**, jossa asukkaat ideoivat, suunnittelevat ja äänestämällä päättävät, miten kunnan rahaa käytetään asukkaiden hyvinvoinnin ja alueen elinvoiman parantamiseen. Vuoden 2024 teemana Kajaanissa on liikkuminen.

Kainuun liiton **kulttuuriohjelman** (2022–2025) ensimmäisessä visiossa tavoitellaan taiteesta ja kulttuurista kainuulaisten hyvinvointia ja pitovoimaa. Lisääntynyt ja saavutettava taide- ja kulttuuritarjonta tuovat hyvinvointia sekä tekijöille että Kainuun asukkaille.

LIITE 1. Kainuun tilanne- ja kehityskuva tilastoina.

Kainuun tilannekuvan tilastoja	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Väestökehitys										
Väkiluku ¹⁾ (2023 lokakuu)	75 324	74 803	73 959	73 061	72 306	71 664	71 255	70 521	70 164	Väkiluku vähenee ikärakenteesta johtuen.
Elävänä syntyneet ¹⁾ (2023 tammi-lokakuu)	591	620	545	490	459	460	521	429	336	Syntyvyys kasvoi poikkeuksellisesti vuonna 2021 (13 %), sen jälkeen taas laskenut.
Kuolleet ¹⁾ (2023 tammi-lokakuu)	975	969	1 002	963	924	1 065	1 083	1 186	916	Kuolleisuus on lähes 3 kertaa korkeampi kuin syntyvyys.
Luonnollinen väestönlisäys ¹⁾ (2023 tammi-lokakuu)	-384	-349	-457	-473	-465	-605	-562	-757	-580	Väestö ei kasva luonnollisesti.
Kotimaan tulomuutto ¹⁾ (2023 tammi-lokakuu)	2 953	3 072	2 928	2 988	2 802	3 025	3 077	2 800	2 408	Kotimaan tulomuutto Kainuuseen kasvoi koronavuotina.
Kotimaan nettomuutto ¹⁾ (2023 tammi-lokakuu)	-606	-463	-516	-563	-482	-237	-277	-550	-475	Muuttotappio muualle Suomeen pienentyi koronavuotina.
Maahanmuutto Kainuuseen ¹⁾ (2023 tammi-lokakuu)	238	366	205	235	251	268	484	622	757	Maahanmuutto on kasvanut voimakkaasti.
Nettomuutto Kainuuseen ¹⁾ (2023 tammi-lokakuu)	188	297	126	141	166	200	430	569	699	Muuttovoitto selittyi maahanmuutolla.
Kokonaisnettomuutto ¹⁾ (2023 tammi-lokakuu)	-418	-166	-390	-422	-296	-37	153	19	223	Muuttotappio kääntynyt muuttovoitoksi vuodesta 2021 alkaen.
Ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä ¹⁾	2,6	2,8	2,9	2,8	3,0	3,2	3,7	4,2	..	Ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä kasvanut, mutta edelleen alhainen.
Ukrainalaisten määrä ¹⁾ (2023 tammi-marraskuu)	11	15	18	33	38	69	120	150	330	11/2023: 330 hää vastaanottojärjestelmän piirissä (v. 2022 oli 600 hää).
Yli 64-vuotiaiden osuus % Kehys-Kainuussa ¹⁾	31,7	32,7	34,2	35,6	37,3	38,4	39,4	40,5	..	Väestörakenne vanhenee nopeasti erityisesti Kehys-Kainuussa.
Väestöllinen huoltosuhte ¹⁾	64,8	66,7	69,1	71,1	73,9	75,2	76,5	77,7	..	Yli 65-vuotiaiden kasvanut osuus heikentää huoltosuhdetta.
Taloudellinen huoltosuhte ¹⁾	177,7	171,7	170,5	162,5	164,3	164,5	160,2	Työttömien osuus vähentynyt: taloudellinen huoltosuhte parantunut, mutta edelleen korkea.
20-29-vuotiaiden naisten osuus % ikäluokasta ¹⁾	44,9	45,1	44,8	44,1	43,4	43,1	42,3	41,4	..	Nuorten naisten osuus vähenee Kainuussa.
Rekisteröidyt yöpymiset ¹⁾ (2023 tammi-marraskuu)	931 917	931 130	916 449	953 969	992 435	866 641	971 841	940 832	806 000	..
Kaikki yöpymiset yht. ¹²⁾ (2023 tammi-marraskuu)	1 012 053	1 135 173	1 238 090	1 193 658	1 178 219	1 219 781	1 070 277	Monipaikkaisuus ja matkailijat kasvattavat palveluiden kysyntää alueella.
Ympäristön kestävä kehitys										
Kasvihonekasvuspäästöt ²⁾	617,3	644,0	606,5	592,0	587,6	557,2	575,5	Vuodesta 2005 päästöt ovat laskeneet 23 % ja vuodesta 2019 8 %.
Suojeltujen metsä- ja kitumaiden osuus % ³⁾	..	9,2	10	10,1	Suojeltujen metsien osuus on kasvanut.
Uusiutuvan energian osuus % ⁴⁾	..	48,7	..	54,7	..	61,0	..	60,0	..	Uusiutuvan energian osuus on tasaantunut 60 % tasolle.
Au- ja yhdyskuntarakenne sekä liikenne- ja viestintätyötiedot										
Liikenneilmailun laskeutumiset Kajaaniin ⁵⁾ (2023 tammi-marraskuu)	1 166	1 080	1 092	1 093	1 143	277	387	486	1052	Lentoliikenne romahti koronapandemian ja lentokotkosten takia.
Matkustajat Kajaanin lentoasemalla ⁵⁾ (2023 tammi-marraskuu)	84 029	85 853	87 455	88 815	87 307	17 379	17 600	19 911	37 640	Matkustajamäärät romahtivat koronapandemian ja lentokotosten takia. Vuoroitus harvennut ja paikkamäärät pienentyneet vuonna 2023 täyttöaste ollut korkea.
Sähköautojen määrä ⁶⁾ (2023 tilanne 30.9.)	1	2	3	5	11	25	61	186	348	Täyssähköautojen määrä kasvanut 87 % vuodesta 2022 vuoden 2023 marraskuuhun.
Sähkö- ja hybridiautojen määrä ⁶⁾ (2023 tilanne 30.9.)	5	13	25	51	119	228	411	716	1084	Sähkö- ja hybridiautojen yhteismäärä kasvanut vauhdilla.
Kiinteän verkon laajakaistasaatavuus (100 Mbit/s) % kotitalouksista ⁶⁾	55	55	55	55	58	62	..	Laajakaistan saatavuus on parantunut.
Valokuidun saatavuus % kotitalouksista ⁶⁾	26	..	28	31	35	..	Valokuidun saatavuus on parantunut, mutta on alhaisempi kuin koko maassa keskimäärin (52 %).
Elinkeinot ja TKI-toiminta										
Kaikkien toimialojen (TOL A-X) liikevaihdon muutos % ¹⁾	-6,4	10,7	10,1	7,5	1,9	-0,2	11,6	15,7	..	Kaikkien toimialojen liikevaihto kasvanut.
Kaikkien toimialojen (TOL A-X) henkilöstömäärän muutos % ¹⁾	0,9	3,0	1,0	2,2	0,1	-2,4	4,3	1,2	..	Kaikkien toimialojen henkilöstömäärä kasvanut joka vuosi poisluken 2020.
Kärki-toimialojen liikevaihto Me ¹⁾	903	1 096	1 249	1 394	1 408	1 379	1 563	2 013	..	Kärki-toimialojen liikevaihto kasvanut 123 % vuodesta 2015.
Kärki-toimialojen henkilöstömääräestimaatti ¹⁾	5 862	6 336	6 585	6 932	7 032	6 988	7 415	7 848	..	Kärki-toimialojen henkilöstömäärä kasvanut 34 % vuodesta 2015.
Työpaikkojen määrä (alueella työssäkäyvät) ¹⁾	26 713	27 415	27 184	27 721	27 218	27 152	27 484	27 364	..	Työpaikkojen määrä kasvanut vuodesta 2015, mutta laski hieman vuonna 2022.
Yrityskanta ¹⁾ (vuoden 4.kvartaalilla; 2017=2018Q1; 2023=Q2)	3 792	3 822	3 780	3 867	3 984	4 110	4 235	4 330	4 377	Yrityskanta on kasvanut.
Aloittaneet yritykset ¹⁾ (vuosi 2023= Q2 lopussa)	237	263	221	286	308	324	360	342	203	Aloittaneiden yritysten määrä on kasvanut.
Lopettaneet yritykset ¹⁾ (vuosi 2023= Q2 lopussa)	221	234	..	168	187	212	230	240	164	Lopettaneiden yritysten määrä on kasvanut.
Pk-yritysbrometrin suhdannenäkymät, syysy ⁷⁾	3	0	20	16	-3	-7	21	-26	-12	Suhdannenäkymät romahtivat Venäjän hyökkäyssodan aiheuttaman kriisin takia.
TKI menot (€/as.) ¹⁾	275	282	285	412	383	389	358	381	..	TKI-toiminnan menot kasvoivat v. 2022.
Työvoiman saatavuus, osaaminen ja sivistys										
Työvoima ¹⁾	32 895	32 357	31 737	31 277	30 509	30 330	30 154	29 715	..	Työvoiman määrä on vähentynyt.
Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus % 15 v. täyttäneistä ¹⁾	23,5	23,8	24,3	24,9	25,2	25,6	25,9	26,2	..	Korkeakoulutettujen osuus on kasvanut, mutta on maakunnista alhaisin.
Tutkinnon suorittaneiden osuus 15 v. täyttäneistä (%) ¹⁾	69,5	70,4	71,5	72,5	73,2	73,9	74,2	74,5	..	Tutkinnon suorittaneiden osuus on kasvanut.
KAMK ammattikorkeakoulututkinnon opiskelijat, päivätoteutus, osuus % kaikista opiskelijoista ⁸⁾	74,3	72,5	69,9	65,6	63,7	60,2	58,5	54,1	50,4	Päivätoteutukseen osallistuvien opiskelijoiden suhteellinen määrä on laskenut puoleen.
KAMK ammattikorkeakoulututkinnon opiskelijat, monimuotototeutus, osuus % kaikista opiskelijoista ⁸⁾	14,8	18,7	20,1	23,4	26,1	25,5	27,5	29,7	32,0	Monimuotototeutukseen osallistuvien määrä on kasvanut -> heikentää aluekehitysvaikutusta alueella.
Ammatillisen koulutuksen uudet opiskelijat Kainuussa ⁸⁾	1 509	1 521	1 581	1 806	1 881	1 725	1 545	1 968	..	Uusia ammatillisen koulutuksen opiskelijoita ennätysmäärä vuonna 2022 (tällä tarkastelujaksolla).
Uudet avoimet työpaikat vuoden aikana ¹⁾ (2023 tammi-lokakuu)	5 038	5 840	5 997	8 169	8 441	7 780	14 006	13 163	10 303	Uusia avoimia työpaikkoja edelleen runsaasti, mutta määrä vähentynyt
Rekrytointiongelmia kokeneiden toimipaikkojen osuus % ⁹⁾	31	39	43	50	50	56	60	57	..	Rekrytointiongelmät ovat olleet koko maan vaikeimmat vuoteen 2021 saakka, vuonna 2022 3. vaikeimmat.
Työttömyysaste % ¹⁰⁾ (marraskuun lopussa)	15,8	13,5	12,2	10,1	9,5	10,6	9,5	8,8	8,9	Työttömyysaste on alhaisempi kuin koko maassa (10,0 %).
Osallisuus ja hyvinvointi										
Työttömien määrä ¹⁰⁾ (marraskuussa laskentapöytä)	5 414	4 565	4 040	3 301	3 044	3 336	2 944	2 710	2 730	Työttömien määrä on tipahtanut puoleen vuodesta 2015.
Rakennetyöttömien määrä ¹⁰⁾ (marraskuun lopussa)	3410	2874	2547	2044	1747	1790	1642	1426	1384	Rakennetyöttömien määrä vähentynyt lähes 60 % vuodesta 2015.
Työllisyysaste %, 15-64 v. ¹⁾	58,9	62,4	64,2	63,7	67,9	63,7	69,3	69,7	..	Työllisyysaste on noussut, mutta on edelleen koko maata matalampi (73,8 %).
Eläkeläisten osuus työvoiman ulkopuolella olevista työikäisistä ¹⁾	55,3	55,3	55,2	55,2	53,1	50,4	48,9	Työikäisten eläkeläisten osuus vähentynyt, mutta on edelleen korkea.
Onnelliseksi itsensä kokevien osuus % ¹¹⁾	51,2	54,6	..	52,2	..	47,6	..	Itensä onnelliseksi kokevien osuus on laskenut (myös koko maassa) on koko maata alhaisemmalla tasolla (48,1 %).
THL:n ikävakioitu sairastavuusindeksi ¹¹⁾	134,8	127,4	121,4	115,1	111,5	Kainuulaisten terveydentila kohentunut, mutta sairastavuus on edelleen korkea.
Käivakioitu sairastavuusindeksi ¹¹⁾ (Kansallinen terveysindeksi)	108,4	107,5	107
Sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannukset (€/as.) ¹¹⁾	3 872	3 955	4 013	4 341	4 408	4 788	4 566	4 629	..	Kääntynyt ja sairastava väestö, Kainuussa on 4. korkeimmat kustannukset (koko maa 3826 €/as.)
.. ei tietoa
Lähteet:	1) Tilastokeskus, 2) Hilineutraali Suomi, 3) Luke, 4) Itä-Suomen energiatilasto, 5) Finavia, 6) Traficom, 7) Yrittäjät, 8) Vipunen 9) Tilastokeskus & Kainuun ELY-keskus, 10) TEM, työnvälitystilasto, 11) THL, 12) Visitory/TAK									